

2. PEATÜKK

Sügis 2023, Stykkishólmur

Päev oli nii kirkas ja kaunis, et see oleks võinud panna taevakehadki tundma oma süüd hea ilma põhjustamises. Paula Wolf muheles omaette, ronides mööda künkanõlva ülespoole. Islandlastel oli oma kõnekäänd sellegi asja kohta. Kui inimene ei nautinud väljas tegutsedes ilusat ilma, oli teda haaranud süütunne ilusa ilma pärast.

Päike oli aegamööda alla vajunud ja Paula oli tõesti kogu päeva saanud ilusat ilma nautida. Õhtupoolik oli tema lemmikaeg kogu ööpäevast, eriti sügise algul. Sügisõhtu rambe soojus mõjus rahustavalt nagu paks udusulgedest tekk. Küps hein lõhnas õhtuti kõige tugevamini. Paula lõõtsutav hingamine ja alt orust kostev üksikute lammaste määgimine olid ainsad hääled, mis rikkusid vaikust.

Paula võttis oma teksajaki taskust riidest taskurätiku ja kuivatas sellega laupa. Künkal oli kõrgust alla saja meetri, aga fotoseadmestik, mida ta suures seljakotis kaasa tassis, oli üles ronides naha higiseks võtnud. Paula oli täna hommikul sõitnud Snæfellsnesi poolsaarele. Turundusosakond oli taht-

nud salvestada toimetuse pildipanka ka piirkonna tuntumaid looduslikke vaatamisväärsusi ja niisiis oli Paula käinud täna päevavalguses pildistamas poolsaare tipus asuvat väheldast liustikumaaastikku Dritviki musta liivarannikut ja koonuselist Kirkjufelli mäge. Ta pidanuks seda tegema juba augustis, aga siis polnud ta veel selleks võimeline. Lõppenud suvi oli olnud halvimaid aegu ta elus. Ime, et ta oli nüüd veel siin ja suutis taas töötada. Ta oli otsustanud toime tulla ega kavatsenud järele anda. Pärast kohutavaid suvekuid tundis ta nüüd ennast paremini. Ta julges juba ettevaatlikult tulevikku uskuda. Ta armastas pildistamist. Kirg oma ameti vastu oli meelitanud teda asuma tööle varem kui esialgu kavandatud.

Pildid tulevad kindlasti suurepärased. Meteoroloogiatalituse ennustuse järgi pidi täna nägema virmalisi ja kliendid armastavad maastikupilte virmalistega. Pärast pildistamist võib ta võtta kokkulepitud kohast toavõtme ja heita magama. Tööpäev läheb pikale, aga see talle muret ei teinud. Vastupidi. Kõva koormusega tööpäevad tähendasid, et tal pole vaja üleliia mõelda ja muretseda. Kui tal on üleliia vaba aega, hakkavad valed mõtted jälle kiusama. Üksnes magamine pakkus täielikku rahu. Ta ei kartnud üksildust, vaid seda, et keegi võib ta üksildust häirida. Surnukirst oli olnud viimne piisk. Kui see saabus, kartis ta end hulluks minevat. Ja siis natuke hiljem oli juhtunud see kõigest hirksam ... Paula sulges hetkeks silmad ja pingutas vabanemaks piinavaist kujutluspiltidest, mis meenutasid minevikusündmusi. Ta otsustas keskenduda ümbruskonna maastikule. Kuuvalguses oli näha ümberringi kasvavaid mägiülaseid ja kukemarju. Oli vaikne. Polnud vaja karta kedagi teist siia tulemas. Täna päevalgi oli ta kohanud ainult üht inimest, kui käis tanklas kütust ja toitu ostmas.

Kaugemal Stykkishólmuri küla taga helkis kuupaistel meri. All orus võis eristada tuhandeid aastaid tagasi maapinnas purskunud ja hiljem kivistunud laavat. Paarisaja meetri kaugusel seisis paigale tardunud troll. Õlaka trolli pea näis olevat itta pöördunud. Võib-olla oli ta lootuse kaotanuna viimastel hetkedel veel vaadanud tõusva päikese poole, teades, et ei jõua enne esimesi päikesekiiri enam kodukoopasse varjule.

Paula laskis kandami seljast ja võttis lahti koti küljetaskus olnud kolmjala. Välismaalased armastasid lugusid mäekoobastes elavaist ja päevavalgust kartvaist trollidest. Paula hakkas sättima kaamera statiivi paika, kust saaks kivi-mürakat hästi fotodele jäädvustada. Pildid pidid kogu loo ära jutustama.

Kõigest viimasel ajal juhtunust hoolimata oli ta kindel, et ees ootab helgem tulevik. Sellist lugu ta enda veenmiseks endale rääkiski. Ehk on muutus õigesse suunda juba toimunudki, ent ta pole seda lihtsalt märganud.

Paulale meeldis Islandil. Ta oli teeninud siin rohkem kui Saksamaal eales oleks suutnud. Pealegi oli ta Islandil saanud lühikese ajaga suure vastutuse. Nüüd vastutas ta juba kogu firma visuaalse materjali eest. Töö oli sujunud, ent kõik muu oli äpardunud. Aga praegu ei tahtnud ta sellele mõelda.

Paula võttis kotist kõige valgustundlikuma objektiivi ja kinnitas selle kaamera ette. Objektiivi kaitsekatte libistas ta kuue sisetaskusse. Hämarikus töötamine nõudis erilist tähelepanu ja ettevaatlikkust. Paula kummardus kaamera kohale ja kontrollis veel kord kadreeringut. Ta reguleeris tundlikkuse näitu ja ava ning vajutas distantspäästikule. Hämaras pil-distamine nõudis pikka säriaega ja juba ainuüksi päästiku vajutamine võis kaamerat liigutada, mistõttu pilt oleks jäänud

ebaterav. Paula siirdus mõnikümmend meetrit paremale, kust järgmisele kaadrile jääks peale ka väike külakirik, mis paiknes otse künka jalamil oleva järvekese kaldal. Maastik oli kaunis.

Kuskil allpool hakkas üks kivi veerema. Paula teadvus registreeris selle hääle, ent ei osutanud sellele erilist tähelepanu. Kalju oli poorne ja lahtisi kive kukkus siit kergesti alla.

Virmalised kasvasid taeva all ühe suuremaks ja eredamaks. Esialgne õrn roheline värv oli muutunud tumedamaks. Peagi võis eristada haruldasemaid punakaid värvitoone. Tal oli täna õnne olnud, sest punaseid virmalisi ei nähta just sageli. Paula seisis kaamera taga, jalad tugevasti maas ja jätkas pildistamist.

Peagi kukkus alla teinegi kivi. Paula ajas end sirgu. Nüüd oli kivi kauem veerenud, enne kui alla kalju jalamile jõudis. See oli kukkunud kõrgemalt. Paula kuulatas, aga vaid vaikus vastas talle. Miski öises õhkkonnas oli siiski teda häirima hakanud. Vaikus Helgafelli tipus tundus liiga tardununa. Paula pöördus üle õla tagasi vaatama, ent ei näinud enda taga muud kui kuupaistel eristuvaid musti kivimoodustisi ja taevas liikuvaid virmalisi. Paula haaras kaamera jalandist ja viis aparraadi mõne meetri jagu paremale. Ta tahtis võttenurka muuta, et saada kaadrisse ka kaugemal kuupaistel helkiv merepind. Paula kadreeris pildi, reguleeris näitusid ja vajutas distantspäästikule.

„Leidsin su lõpuks üles.“

Keegi rääkis Paula taga aeglaselt ja vaikselt inglise keeles. Häälel kostis summutatuna. Paula ehmus sellest nii, et löi põlvega vastu kaamera statiivi ja kaamera kukkus maha. Kostis terav klaasiklirin, kui fotolääts kivi tabas. Paula jõudis juba mõtelda, et uus läheb maksma tuhandeid eurosid. Ta kobas käsikaudu maad, et kaamera püsti tõsta. Ehk ei olegi objektiiv

päris katki. Paraku tundis ta maas käte all ainult konarlikku kivipinda. Justkui oleks kaamera koos statiiviga kuhugi kadunud.

„Käes on arvete tasumise aeg.“

Paula vaatas hääle poole. Ta nägi kellegi tumedat kogu.

„Ma olen sunnitud seda tegema.“

Nüüd oli hääel jõulisem ja valjem. Paula küsis, kes tulija on ja millest ta õieti räägib. Tulija süütas taskulambi ja äkiline terav valgusjuga pimestas Paulat.

„Justkui sa ei teaks,“ kähises võõras hääel.

„Ma ei taipa üldse, millest sa räägid,“ vastas Paula. Ta püüdis oma häält kindlana hoida. Ta oleks tahtnud näha taskulambi kirka valguse taha, aga see ei õnnestunud. Tulija hoidis valgusjuga kogu aeg otse Paula silmadesse suunatuna. Paula üritas nägu kätega varjata.

„Kas sa oled sellest kellelegi rääkinud?“

Hirm liigutas end Paula sisimas. Ta aimas, millest kähiseja rääkis. Kostis nõnda, justkui poleks rääkija keel korralikult suus püsinud, vaid üla- ja alahammaste vahelt välja pürginud. Tulija näis nimme oma häält moonutavat. Paula tabas hääles siiski ära tuttava kõla. Aga see ei saanud ju tõsi olla ... Ta pidi eksima.

„Ma ei ole kellelegi sõnagi öelnud. Vannun seda, mis sa nüüd ...“

Siis lähenes ere valgusjuga hooga Paulale. Paula püüdis kõrvale põigelda, kuid sellest ei olnud abi. Virmaliste tants taeva all ägenes. Nad pakkusid ka valgust, kuid taevast pakutud abi jäi hiljaks. Paula jõudis näha ründaja nägu, aga nähtust ei saa ta mitte kunagi mitte kellelegi rääkida. Äkki tõukas ründaja Paula üle kaljuserva ja naine kukkus alla, harali jäsemetega õhust asjatult tuge otsides.

Helgafell oli vaid 73 meetrit kõrge. Oli ülimalt tõenäoline, et sellisest kõrgusest kukkumine tapab inimese, aga midagi ei saanud jätta tõenäosuse hooleks. Ülesanne oli nii tähtis, et lõpptulemuses pidi tegija oma silmaga veenduma.

Kähiseja korjas taskulambi valguse varal Paula varustuse koos katkiste läätsedega seljakotti ja hakkas mööda nõlvakut allapoole astuma. Ta ümises rahulolevalt. Kõik oli laabunud plaani järgi. Paula õnnestus nii ära ehmatada, et ta ei suutnud end üldse kaitsta. Võib-olla ei tahtnudki ta ennast kaitsta. Ehk oli ta ka ise tajunud oma surma vältimatust. Nüüd tuli laip veel toimetada selleks ettenähtud kohta.

Helgafell oli olnud Lohilaakso saagast tuntud kauni ja isepäise Guðrún Ósvífursdóttiri viimne asukoht. Aastal 1008 oli Guðrún maetud Helgafelli kõrval paiknevasse hauda. Hauapaik oli nüüdki veel selgesti näha. Võõras jättis Paula seljakoti hauaküngast ümbritseva puitvara najale, vabastas oma vööl rippuva hoburautamisvasara ja astus Paula juurde ning haaras naise randmest. Pulssi ei olnud tunda.

Vana pärimuse järgi võis Helgafellile ronija esitada kolm soovi, kui ta mäele ronides ei lausunud sõnagi. Võõras oli soovinud, et Paula sureks kiiresti, tema saaks lõpuks kätte talle lubatud tasu ja hukkamõistev südametunnistus jätaks ta rahule. Esimene soov oli täitunud.

Olemaks täiesti kindel, et Paula on ikka tõesti surnud, seadis ta naise külili, pea sobivas asendis. Ta võttis kitsa korpusega taskulambi huulte vahele, et saada piisavalt valgust. Ta haaras kahe käega vasara puitvarrest ja tõstis käed pea kohale.

Lohilaakso saaga Guðrún oli olnud neli korda abielus. Surivoodil oli Guðrún tunnistanud pojale, kes ta abielumeestest oli olnud talle kõige armsam:

Teda kõige halvemini kohtlesin, keda enim armastasin.

Lausunud needsamad sõnad, võttis võõras hoogu, sihtides vasaraga Paula kõrva ja pealae vahele, sellesse kohta, kus luu on kõige õhem. Vasar vihises läbi õhu ja tabas maas lamava ohvri pead. Kostis pröksatus.

3. PEATÜKK

September 2023, Strandir

Lambad laskusid piki mäerinnakut alla kitsa pika paelana, mille aeg-ajalt katkestas õhuke udupilv. Pragudest, mis liustikud olid basalti kraapinud, tungis üles veepiiskadeks kondenseerunud aur. Pilved lõsutasid päris veripunase maapinna lähedal. Niisuguse varjundi andis pinnasele seda kattev sügis-punaseks värvunud taimestik.

Politseiuurja Hildur Rúnarsdóttir langetas binokli ja lülitas oma maastikusõiduki mootori välja. Ta vastas raadiotelefonile. Mäekuningas Bogi Bogason kutsus Hildurit.

„Kaugemalt on org nüüd tühi. Viimased lambad on juba tulemas. Järgmiseks siirdume kõik läände. Juhime allpool olevad loomad piki jõe läänekallast alla.“

Hildur hoidis endiselt pilgu läheneval karjal. Kuigi see oli veel vähemalt paari kilomeetri kaugusel, kostis juba teravat määgimist. Sajad lambad tegid üheskoos valju häält.

„Jää siis sinna Hverá jõe kääru.“

Bogi hääl kõlas nagu kume bass. Selle taustal kostis Bogi ratsu kannatamatut hirnumist. Mägedes liikumine nõudis

hobustelt jõudu, ja seepärast võeti lammaste kokkuajamiseks kaasa vaid kõige kiiremad ja tugevamad ratsud. Hildur polnud täiskasvanuna kuigi palju ratsutanud, mispärast ta oli sõiduvahendiks valinud neljarattaveolise ATV.

Lammaste kokkuajamine oli igasügisene talgutöö. Maa oli jagatud kümneteks väiksemateks piirkondadeks, et naaberpiirkondade lambatalgud ei satuks samadele päevadele. Tööd tuli korraldada täpselt nii, et igasse piirkonda jätkuks küllaldaselt talgulisi, hobuseid ja karjakoeri.

Enne talve tulekut tühjendati lammastest iga karjamaa, fjordikallas ja org. Ühele karjamaalapile aeti kokku mitme talu lambad, misjärel eraldati need kõrvamärkide järgi suurtesse sorteerimisaedikuisse. Osalemist sügisestel lambatalgutel pidas Hildur oma kodanikukohuseks. Neid talguid korraldati üle Islandi kümnete kaupa igal sügisel. Sel sügisel oli Hildur küll jõudnud osa võtma ainult ühest. Ta tänas mõttes Jakobit. Vanemkonstaabel Jakob Johanson oli andnud talle vaba päeva ja lubanud ise tema eest töövahetuse ära teha. Mida rohkem talgulisi, seda kiiremini saadakse lambad kokku.

„Kas lähen siis selle silla juurde?“ küsis Hildur täpsustuseks ja sirutas selga. Pikk päev hakkas end kehas tunda andma. Võimsa maastikusõiduki mootori vibratsioon võttis lihased kangeks.

Päeva esimesed lambad olid mitu tundi tagasi kõrgustikult alla aetud. Nad olid jõudnud juba alla orgu suurde tarandikku, kus osa talgulistest tegeles loomade jaotamisega talude väiksematesse tarandikesse. Iga taluomanik otsustas, kas tema loom läheb tapamajaautole või viiakse ta talveks lambalauta. Mägedes ja orgudes rügati kuni pimedale tulekuni. Selleni oli veel oma viis tundi aega.

„Sinna on tulemas paar tüdrukut hobustel. Mine paarsada meetrit sillast allavoolu. Seal on jõe kõige laiem koht ja loomad üritavad alati sealt üle minna.“

Hildur vastas, et sai aru ja surus raadiotelefoni jaki rinnataskusse. Ta käivitas mootori, sulges kiivri visiiri ja andis gaasi. Vana sõiduvahend väristas käsi ja tegi valju häält. Bensiiniving ei harmoneerunud kõrgendiku peaaegu puutumatu loodusega, ent Hildur pidi endale tunnistama, et see lõhn meeldis talle, eriti kui see segunes talve tuleku eel vaikselt surmale suikuva maa magusa aroomiga.

Käes oli aeg, mil maastik säras sügisvärvides. Rohttaimede punased toonid olid nüüd kõige kirkamad. Veel mõned päevad ja maastik hakkab tõmbuma pruunikashalliks. Hildur vältis tundlike samblapindade tallamist, aga muidu sõitis sealt, kust tee oli kõige lühem. Jõe äärde jõudnud, vähendas ta veidi kiirust ja juhtis oma ATV läbi koolmekoha.

Hildur jäi seisma otse jõekaldal. Töösaapad vajusid pahludeeni mutta. Pärast lammaste ajamist tundus paigalolek siiski mugavana.

Lammaste kokkuajamine oli kõva töö. Kevade algul lasti loomad välja ja sageli jäid need siis kodutalu lähedastele karjamaadele. Mida rohkem suve poole, seda kaugemale eramaadele lambad liikusid. Suve lõpul otsisid nad orgudes ürte ja aasarohtu, jõid mägiojadest ja püsisid oma karjades. Sügisel ööd pikenesid ja õhk jahenes. Lähenev talv ajas lambad jälle liikvele ja talunike tähtsaim ülesanne oli juhtida nad õigesse suunda. Ühtki looma ei jäetud maha, isegi kui mõnda tuli lausa päevade kaupa otsida. Iga loom oli väärtuslik. Oli inimesi, kes mõõtsid lamba väärtust vaid temast saadava villa või liha hulga järgi, aga enamikule talunikest oli loomade heaolu ka auasi. Loomi ei tahetud jätta külmeneva ilma kätte.

Bogil oli ümbruskonna suurim talu, kaheksa last ja reipa olekuga naine. Hildur oli kohanud kogu peret hommikul lambatarandiku juures hommikukohvi joomas. Bogi perekond moodustas kümnendiku lähikonna rahvastikust. Bjarnarfjörduri fjordi kaldal Strandiris elas alla saja elaniku.

Läänefjordidel elas üldse vähe inimesi, kuid Strandiri piirkonna asustus oli kõige hõredam. Lambaid oli seal sada korda rohkem kui inimesi.

Iga piirkond valis igal aastal lambatalunike seast mäekuninga, *fjallkónguri*. Tänavu, nagu paljudel varasematelgi aastatel, oli see ülesanne usaldatud Bogile. Tema organiseeris lammaste otsingut ja nende alla orgu jooksutamist. Väikese piirkonna lambad saadi kokku aetud ühe päevaga, aga üldiselt tuli ühes piirkonnas teha kaks, vahel kolmgi ajamisretke.

Mägismaal pidid talgulised tingimusteta mäekuninga korraldusi järgima. *Fjallkóngur* otsustas, mida ja kuidas teha. Käsuaהל pidi olema selge ja range, sest asustamata mäestikuis võis omapäi kergesti eksida. Udu laskumine pani inimese suunataju eriti proovile. Kui üks inimene teadis, kus keegi asub, oli eksinu otsinguid kergem alustada.

Hildur tundis äkki maapinda kumisevat. Mitmesajapäine kari kihutas alla oru poole, kaks ägedalt haukuvat koera kannul. Islandi lambakoerad juhtisid sõralisi õigesse suunda. Nende järel tulid mõned ratsanikud. Ühtäkki hüppas hall lammas karjast kõrvale. Hildur astus paar sammu edasi, tõstes samas vihmamantliga kaetud käsivarred kõrgele üles. Karja ei tohtinud lasta hajuda. Kui üks loom põgeneb karjast kõrvale, võivad tema ümber olijad talle järgneda, mille tagajärjeks oleks üldine kaos.

„Köss, köss! Minge, minge!“ karjus Hildur valjusti ja vehkis metsikult kätega. Jalad vajusid üha sügavamale mutta.

Peagi nägi Hildur enda ees kaugemal maastikul kollast värvilaiku. Õnneks kandsid kõik talgulised värvikaid vee-kindlaid rõivaid. Ta lisas gaasi, ja värvilaigud suurenesid. Kolm hobust seisis paigal, ratsmed kaelal. Hildur noogutas tervituseks Bogile, kes tuli tema poole. Kõik olid rängast päevast väsinud, ent Bogi nagu oli tavalisest kalbem. Tema reipus oli kadunud, nagu oleksid mäestikutuuled selle minema kandnud.

„Hea, et kohale jõudsid, tule mu järel,“ lausus Bogi ja hakkas pikal sammul edasi astuma.

Teised jäid hobuseid valvama.

„Käisime vaatamas, kas see kuru on ikka kindlasti loomadest tühi. Kui nägin õhus tiirlevaid kaarnaid ...,“ Bogi tegi pausi ja sülitas maha, „mõtlesin, et seal peab olema mõni lambakorjus. Neidki peab ju kontrollima. Riik korvab kahjustusi ...“

Bogist lausa pulbitses juttu. Mees päästis oma paksude huulte vahelt õhku välja ja raputas pead.

„Selle suure kivi taga,“ osutas Bogi ja laskis Hilduril ees minna.

Hildur läks ümber kivi ja nägi selili lamavat inimest, kelle nagu oli kaarnate poolt tundmatuseni puruks nokitud.